PSYCHOLOGY
PAPER–III

Signature of Invigilators

1. ....

2. ....

Roll No. ☐☐☐☐☐
(In figures as in Admit Card)

Roll. No. ....

....
(in words)

DEC–08/14

Name of the Areas/Section (if any)..................

Time Allowed : 2-1/2 hours] **[Maximum Marks : 200**

Instructions for the Candidates

1. Write your Roll Number in the space provided on the top of this page.
2. Write name of your Elective/Section if any.
3. Answer to short answer/essay type questions are to be written in the space provided below each question or after the questions in test booklet itself. No additional sheets are to be used.
4. Read instructions given inside carefully.
5. Last page is attached at the end of the test booklet for rough work.
6. If you write your name or put any special mark on any part of the test booklet which may disclose in any way your identity, you will render yourself liable to disqualification.
7. Use of calculator or any other Electronics Devices is prohibited.
8. There is no negative marking.
9. You should return the test booklet to the invigilator at the end of the examination and should not carry any paper outside the examination hall.

પરીક્ષાર્થીઓ માટે સૂચનાઓ :

૧. આ પૃષ્ઠના ઉપલા ભાગે આપેલી જગ્યામાં તમારી ક્રમાંક સંખ્યા (રોલ નંબર) લખો.
૨. તમે જે વિકલ્પનો ઉત્તર આપો તેનો સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરો.
૩. ટૂંકનોંધ કે નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નોના ઉત્તર દરેક પ્રશ્નની નીચે આપેલી જગ્યામાં જ લખો. વધારાના કોઈ કાગળનો ઉપયોગ કરશો નહીં.
૪. અંદર આપેલી સૂચનાઓ ધ્યાનથી વાંચો.
૫. આ ઉત્તરપોથીમાં અંતે આપેલું પૃષ્ઠ કાચા કામ માટે છે.
૬. આ ઉત્તરપોથીમાં ક્યાંય પણ તમારી ઓળખ કરાવી દે એવી રીતે તમારું નામ કે કોઈ ચોક્કસ નિશાની કરી હશે તો તમને આ પરીક્ષા માટે ગેરલાયક ગણવામાં આવશે.
૭. કેલ્ક્યુલેટર અથવાં ઈલેક્ટ્રોનિક્સ સાધનોનો ઉપયોગ કરવો નહીં.
૮. નકારાત્મક ગુણાંક પદ્ધતિ નથી.
૯. પ્રશ્નપત્ર લખાઈ રહે એટલે આ ઉત્તરપોથી તમારા નિરીક્ષકને આપી દેવી. પરીક્ષાખંડની બહાર કોઈ પણ પ્રશ્નપત્ર લઈ જવું નહીં.

FOR OFFICE USE ONLY
MARKS OBTAINED

Question Number	Marks Obtained	Question Number	Marks Obtained	Question Number	Marks Obtained
1.		18.			
2.		19.			
3.		20.			
4.		21.			
5.		22.			
6.		23.			
7.		24.			
8.		25.			
9.		26.			
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					
17.					

Total Marks obtained ....

Signature of the co-ordinator ....
(Evaluation)

SEAL

PSYCHOLOGY મનોવિજ્ઞાન

PAPER III પેપર III

Note : This paper contains four Sections. You are required to attempt all of them.

નોંધ : આ પ્રશ્નપત્રમાં ચાર વિભાગો છે. તમો બધા વિભાગોના પ્રશ્નોના જવાબો આપવાના છે.

SECTION I
વિભાગ I

Note : Read the following paragraph and answer the Questions (1-5) given below it in 30 words each. Attempt **ALL** the questions.

[Marks: 5×5=25]

નોંધ : નીચેનો ફકરો વાંચી આપેલ દરેક પ્રશ્નો (૧ થી ૫) ના જવાબ 30 શબ્દોમાં આપો. બધા જ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

Humanistic Psychology, proposed by Rogers and Maslow, is the strongest advocate of human free will, arguing that we are able to direct our lives towards self-chosen goals. It can be seen in humanistic based therapies, where the terms client and facilitator are used to indicate the voluntary nature of the situation, and the idea that the individual has the power to solve their own problems through insight.

On the other hand Cognitive Psychology appears to adopt a soft determinism view considering problem solving and attentional mechanism as the 'choosers' of thought and behaviour. While it seems that we select what we pay attention to, these mechanism operate with the parameters of their innate capacities and our past experience (Just as a computer cannot choose to do something it was not programmed for) e.g. perceptual set, suggests that we are not free to choose what we see.

The majority of approaches in psychology adopt a fairly strict deterministic view of human behaviour. Behaviourism, for example, holds

that learning from the environment 'writes upon the blank slate of our mind at birth' to cause behaviour. Skinner argued that free will is completely an illusion created by our complexity of learning. Whereas Psychoanalysis took the view of unconscious determinism. Biological approaches look at the deterministic influence of genetics in comparison of sociologists who focus on evolutionary determinism.

રોજર્સ અને મેસ્લો દ્વારા રજૂઆત થયેલ મનોવિજ્ઞાનનો માનવતાવાદી અભિગમ સ્વતંત્ર ઈચ્છા શક્તિના અસ્તિત્વની મજબૂત હિમાયત કરે છે, તેમના પ્રમાણે વ્યક્તિએ પસંદ કરેલા ધ્યેયોની પૂર્તિ માટે વ્યક્તિ તેના જીવનને તે પ્રતિ દોરવા સક્ષમ છે. માનવ અભિગમવાદ પર આધારિત ચિકિત્સા પદ્ધતિઓમાં જણાય છે કે અસીલ અને પ્રોત્સાહક જેવાં શબ્દોનો ઉપયોગ પરિસ્થિતિ સાથે સ્વૈચ્છિક રીતે કાર્ય કરી શકાય તે બાબતનો નિર્દેશ કરે છે. એ પણ નિર્દેશિત થાય છે કે વ્યક્તિ આંતરસૂઝ દ્વારા તેની સમસ્યાઓ ઉકેલી શકે તે માટે શક્તિમાન છે.

આનાથી બીજી બાજુ જોઈએ તો બોધનાત્મક મનોવૈજ્ઞાનિકો નરમ નિર્ણયિકતાનો દૃષ્ટિકોણ અપનાવતા જણાય છે. આ દૃષ્ટિકોણ પ્રમાણે વિચારણા અને વર્તનમાં સમસ્યા-ઉકેલ અને ધ્યાન પ્રક્રિયાને લગતી યંત્રણાઓ પસંદગીયુક્ત ક્રિયાના નિર્ણાયકો છે. એવું જણાય છે કે જેનાં પ્રતિ આપણે ધ્યાન આપીએ છીએ તેને પસંદ કરીએ છીએ. આ યંત્રણાઓ તેમની મૂળભૂત શક્તિઓ પ્રમાણે અને આપણા ભૂતકાળના અનુભવો પ્રમાણે કાર્યાન્વિત થાય છે. (જેવી રીતે કોમ્પ્યુટર તેમાં પ્રોગ્રામ ન કરેલી હોય તેવી બાબતો વિશે પસંદગીયુક્ત ક્રિયા કરી શકતું નથી) ઉદાહરણ તરીકે – પ્રત્યક્ષીકૃત માનસિક તત્પરતા સૂચવે છે કે આપણે જે જોઈએ છીએ તેની પસંદગી કરવામાં આપણે મુક્ત નથી.

મનોવિજ્ઞાનના મોટા ભાગના અભિગમો માનવ વર્તનની નિર્ણાયકતા વિશેનો કડક કહી શકાય તેવો દૃષ્ટિકોણ ઘટાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે – વર્તનવાદ માને છે કે વાતાવરણમાંથી શીખવાની ક્રિયાએ જન્મ સમયના કોરા મગજ પર લખવાની ક્રિયા છે. સ્કીનરના મત પ્રમાણે સ્વતંત્ર ઈચ્છા શક્તિ હોવી એ એક પ્રકારનો ભ્રમ છે કે જે શીખવાની ક્રિયાની જટિલતામાંથી ઉદ્ભવે છે. મનોવિશ્લેષણવાદીઓ અચેતન

પરિબળો દ્વારા થતી નિર્ણાયકતાની હિમાયત કરે છે. શારીરિક અભિગમના હિમાયતીઓ જનીન તત્વો દ્વારા થતી નિર્ણાયકતાની જ્યારે સમાજશાસ્ત્રીઓ ઉત્ક્રાંતિ દ્વારા ઉદ્ભવતી નિર્ણાયકતાની હિમાયત કરે છે.

***Questions* :**

1. **What is the substance of Humanistic Psychology ?**
   માનવતાવાદી મનોવિજ્ઞાનનું મુખ્ય વિષય-વસ્તુ (તત્વ) શું છે ?

2. **What is the major focus of Cognitive Psychology ?**
   બોધનાત્મક મનોવિજ્ઞાનનું મુખ્ય ધ્યાન કેન્દ્ર શું છે ?

3. What are the different approaches in Psychology ?
મનોવિજ્ઞાનનાં વિવિધ અભિગમો કયા કયા છે ?

4. What is Behaviourism ?
વર્તનવાદ એટલે શું ?

5. **How is Psychoanalysis different from Behaviourism ?**
વર્તનવાદથી મનોવિશ્લેષણવાદ કઈ રીતે જુદો છે ?

SECTION II
વિભાગ II

Note : Answer the following Questions in 30 words each. Attempt **ALL** questions **(6-20).** [Marks : 5×15=75]

નોંધ : નીચેના દરેક પ્રશ્નોના જવાબ ૩૦ શબ્દોમાં આપો. બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો. (૬-૨૦).

6. Define selective attention.
   પસંદગીયુક્ત ધ્યાનની વ્યાખ્યા આપો.

7. Why is signal detection theory important ?
   શા માટે સંકેત-ઓળખના સિદ્ધાંતનું મહત્વ છે ?

8. **How do Psychologists define problem solving ?**
મનોવૈજ્ઞાનિકો સમસ્યા-ઉકેલની વ્યાખ્યા કેવી રીતે કરે છે ?

9. **Define episodic memory.**
પ્રાસંગિક સ્મૃતિની વ્યાખ્યા રજૂ કરો.

10. **Explain practical intelligence.**
બુદ્ધિનો વ્યવહારું સિદ્ધાંત સમજાવો.

11. **How does arousal theory explain motivation ?**
જ્ઞાનતંતુની ઉત્તેજનાનો સિદ્ધાંત પ્રેરણાની સમજૂતી કેવી રીતે આપે છે ?

12. **Make clear the difference between pleasure principle and reality principle.**
આનંદનો સિદ્ધાંત અને વાસ્તવિકતાનો સિદ્ધાંત વચ્ચેનો તફાવત સુસ્પષ્ટ કરો.

13. **What is sleepwalking ?**
નિદ્રા ભ્રમણ એટલે શું ?

14. **What is the long form of ANOVA ? When is it used ?**
ANOVA નું લાંબુ સ્વરૂપ શું છે ? ક્યારે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે ?

15. **State the major sources of bias in Psychological Testing.**
મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીમાં ઝોકના મુખ્ય સ્ત્રોતો જણાવો.

16. **What does James-Lange theory suggest ?**
જેમ્સ-લોર્જનો સિદ્ધાંત શું સૂચવે છે ?

17. **Explain reinforcement.**
પ્રતિદૃષ્ટિને સમજાવો.

18. **Define divergent thinking.**
વિકેન્દ્રીય વિચારણાની વ્યાખ્યા આપો.

19. **In Maslow's theory what is self-actualization ?**
મેસ્લોનાં સિદ્ધાંતમાં સ્વ-આત્મસાક્ષાત્કાર એ શું છે ?

20. Give an example of repeated measure design.
પુનરાવર્તિત માપન યોજનાનું દૃષ્ટાંત આપો.

SECTION III
વિભાગ III

Note : Choose any *one* elective from Electives I to V and answer all the questions **(21-25)** of the same elective in **200** words each [Marks : 12×5=60]

નોંધ : વિકલ્પ (૧ થી ૫) માંથી એક વિકલ્પ પસંદ કરો અને તે જ વિકલ્પના બધા જ પ્રશ્નો (૨૧ થી ૨૫) ના જવાબ દરેકનો ૨૦૦ શબ્દો સુધીમાં આપો.

ELECTIVE I : ઈલેક્ટીવ I

21. State in brief the potential sources of error in social cognition.
સામાજિક બોધનનાં આંતરિક ભૂલનાં સ્ત્રોતો સંક્ષિપ્તમાં વર્ણવો.

22. Give a detailed account of optimistic bias and planning fallacy in social cognition.
સામાજિક બોધનમાં આશાવાદી ઝોક અને આયોજનની નિરર્થકતાનો વિસ્તૃત અહેવાલ જણાવો.

23. "Prosocial behaviour is a relative concept." Explain.
''સમાજ તરફી વર્તન એ સાપેક્ષ ખ્યાલ છે.'' આ વિધાન સમજાવો.

24. What is the Social Psychological basis of destructive obedience ?
સમાજ મનોવિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ ખંડનાત્મક આજ્ઞાંકિતપણાનાં આધારો કયાં છે ?

25. Explain moral hypocrisy in detail.
દંભી નૈતિકતાને વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

***OR* અથવા**

ELECTIVE II : ઈલેક્ટીવ II

21. Give a brief account of eight stages of life proposed by Erikson.
એરિક્સનનાં જીવન પ્રેરિત આઠ-સોપાનોનો સંક્ષિપ્તમાં અહેવાલ રજૂ કરો.

22. State in brief the importance of psychogenic and sociogenic factors in the development.
વિકાસ પ્રક્રિયામાં મનોજૈવિક અને સમાજ જૈવિક ઘટકો શી અગત્યતા ધરાવે છે તે ટૂંકમાં જણાવો.

23. Illustrate how social and emotional development takes place during adolescence.
તરુણાવસ્થા દરમ્યાન સામાજિક અને આવેગકીય વિકાસ કઈ રીતે થાય છે, તે દૃષ્ટાંત સાથે લખો.

24. Narrate in brief the cognitive, emotional and moral development of individual.
વ્યક્તિનો બોધનાત્મક, આવેગકીય અને નૈતિક વિકાસ સંક્ષિપ્તમાં આલેખો.

25. Explain the major stages of development proposed by behaviouristic theory.
વર્તનવાદી સિદ્ધાંત પ્રમાણે સૂચવાયેલાં વિકાસના મુખ્ય સોપાનો સમજાવો.

***OR* અથવા**

ELECTIVE III : ઈલેક્ટીવ III

21. What are the determinants of teacher effectiveness ?
શિક્ષક અસરકારકતાનાં નિર્ણાયકો કયા કયા છે ?

22. What are the effects of achievement motivation on individual behaviour and on learning ?
શિક્ષણ પર અને વ્યક્તિનાં વર્તન પર સિદ્ધિ-પ્રેરણાની શું શું અસરો છે ?

23. Enumerate the importance of guidance and counselling in schools.
શાળામાં 'માર્ગદર્શન અને સલાહ' ની મહત્તાને આલેખો.

24. State in detail the processes involved in counselling.
સલાહ કાર્યમાં સામેલગીરી ધરાવતી પ્રક્રિયાઓનું વિસ્તૃત આલેખન કરો.

25. Give a brief account of techniques used in guidance and counselling.
માર્ગદર્શન અને સલાહ કાર્યમાં વપરાતી પ્રયુક્તિઓનો સંક્ષિપ્તમાં અહેવાલ રજૂ કરો.

OR અથવા

ELECTIVE IV : ઈલેક્ટીવ IV

21. Critically evaluate the role played by time and motion studies in the development of industrial and organizational psychology.
ઔદ્યોગિક અને સંગઠનાત્મક મનોવિજ્ઞાનના વિકાસમાં ''સમય અને ગતિના અભ્યાસોએ'' જે ભૂમિકા ભજવી હતી તેનું સટીક મૂલ્યાંકન કરો.

22. Critically evaluate Herzberg's two factor theory of motivation.
પ્રેરણાનો હર્ઝબર્ગનો દ્વિ-ઘટક સિદ્ધાંતની ટીકાત્મક સમીક્ષા કરો.

23. Critically evaluate contingency model of leadership effectiveness proposed by Fiedler.
ફિડલરે સૂચિત કરેલ નેતૃત્વ-અસરકારકતાનું કન્ટીજન્સી મોડેલની ટીકાત્મક સમીક્ષા કરો.

24. What are the applications of behavioural management ?
વર્તન સંચાલનના ઉપયોગો કયા કયા છે ?

25. Give an account of criteria of performance appraisal.
કાર્ય-મૂલ્યાંકનના માનદંડનો અહેવાલ રજૂ કરો.

OR અથવા

ELECTIVE V : ઈલેક્ટીવ V

21. What are the major axes of DSM IV ?
DSM-IV ની મુખ્ય ધરીઓ કઈ કઈ છે ?

22. Make clear the difference between behaviour therapy and psychoanalytic therapy.
વર્તન ઉપચાર અને મનોવિશ્લેષણ ઉપચાર વચ્ચેનો તફાવત સુસ્પષ્ટ કરો.

23. What are the major clinical types of mental retardation ?
મનો દુર્બળતાના મુખ્ય ચિકિત્સાત્મક પ્રકારો કયા કયા છે ?

24. Explain, how thought disorder is different from affective disorder.
વૈચારિક મનોરોગથી ભાવાત્મક મનોરોગ કઈ રીતે જુદો છે તે સમજાવો.

25. What are the major attributes of Beck's cognitive therapy ?
બેકના બોધનાત્મક ઉપચારના મુખ્ય લક્ષણો કયાં કયાં છે ?